

I.Sygn.akt Ca 138/13

II.WYROK

III.W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 kwietnia 2013r.

Sąd Okręgowy w Świdnicy, II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Anatol Gul

Sędziowie: SO Jerzy Dydo

SO Aleksandra Żurawska

Protokolant: Alicja Marciniak

po rozpoznaniu w dniu 9 kwietnia 2013r. w Świdnicy

na rozprawie

sprawy z powództwa H. B. (1)

przeciwko (...) SA w W.

o zapłatę 30.000zł

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Rejonowego w Wałbrzychu

z dnia 20 grudnia 2012r., sygn. akt VIII C 872/12

I oddala apelację;

II zasądza od strony pozwanej na rzecz powódki 1.200zł kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt II Ca 138/13

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 20 grudnia 2012 r. Sąd Rejonowy zasądził od strony pozwanej (...) S.A. w W. na rzecz powódki H. B. (1) 30.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 30 czerwca 2011 r. do dnia zapłaty oraz orzekł o kosztach procesu.

Sąd Rejonowy oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych:

W dniu 9 maja 2007 r. na odcinku trasy K-3 pomiędzy miejscowościami S.- Z.kierujący samochodem ciężarowym marki I.wraz z przyczepą J. G.z nieznanymi powodami zjechał na przeciwną stronę jezdni, gdzie doprowadził do czołowo-naróżnikowego zderzenia z nadjeżdżającym z przeciwka ciągnikiem siodłowym z naczepą, kierowanym przez H. B. (2). W wyniku doznanych podczas przedmiotowego zdarzenia obrażeń H. B. (2)poniósł śmierć na miejscu. Sprawca zdarzenia prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Zielonej Górze z dnia 19 marca 2008 r. został uznany za winnego popełnienia czynu z art. 177 § 2 kk i skazany na karę 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności. Brat powódki

– H. B. (2)w chwili wypadku był czynny zawodowo w zawodzie kierowcy, mieszkał wraz z konkubiną w N.koło O.. Z siostrą – powódką posiadał bliski kontakt, spędzali wspólnie święta oraz urlopy. Oboje pochodzili z rodziny, w której rodzice oraz najmłodszy brat są alkoholikami, rodzeństwo było dla siebie wzajemnie wsparciem. Brat powódki pomagał jej również finansowo. Powódka reprezentowana przez (...) Centrum (...)zgłosiła roszczenia wobec (...) S.A.w W.żądając zadośćuczynienia w wysokości 30.000 zł. W odpowiedzi pozwany odmówił wypłaty świadczenia. U powódki H. B. (1)biegły stwierdził, że rodzice byli uzależnieni od alkoholu, nie dbali o dzieci, obecnie ojciec nie żyje (zmarł w przytułku), matka wraz z młodszym bratem powódki nadal pije, powódka nie jest z nimi blisko związana. Brat był dla powódki najbliższą osobą, po jego śmierci czuje żal, ból i tęsknotę. Nagła śmierć brata wywołała u niej zespół przeżyć psychicznych charakterystycznych dla naturalnej reakcji na krytyczne wydarzenie, jakim jest śmierć (szok, ból, smutek, bezsilność, poczucie przytłoczenia, pogrążenia, osamotnienia). Biegły uznał, że powódka przeżyła żalobę w sposób niepowikłany, nie wymagała ona pomocy psychologicznej. Na Sali sądowej zachowanie powódki świadczyło o wielkim wstrząsie psychicznym wywołanym wspomnieniami tragicznego wypadku brata, była roztrzęsiona, płacziwa, w sposób naturalny objawiająca żal i przygnębienie po stracie najbliższej jej osoby.

Rozważając tak ustalony stan faktyczny, Sąd Rejonowy stanął na stanowisku, że powództwo zasługuje na uwzględnienie. W uzasadnieniu wskazał, że zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2010 r., najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 kc w związku z art. 24 § 1 kc zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r. (III CZP 76/10). Według judykatury więź rodzinna może być uznana za dobro osobiste członka rodziny zmarłego. Katalog dóbr osobistych określony w art. 23 kc ma charakter otwarty. W orzecznictwie i w piśmiennictwie przyjmuje się zgodnie, że ochroną przewidzianą w art. 23 i 24 kc objęte są wszelkie dobra osobiste rozumiane jako pewne wartości niematerialne związane z istnieniem i funkcjonowaniem podmiotów prawa cywilnego, które w życiu społecznym są uznawane za doniosłe i zasługujące z tego względu na ochronę. Do katalogu dóbr osobistych należy np. prawo do intymności i prywatności, pięć człowieka, prawo do planowania rodziny, tradycja rodzinna, więzi rodzinne oraz pamięć o osobie zmarłej. Więzy rodzinne stanowią fundament prawidłowego funkcjonowania rodziny i podlegają ochronie prawnej (art. 18 i 71 Konstytucji RP, art. 23 krio), podobnie kult osoby zmarłej. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia z dnia 14 stycznia 2010 r., IV CK 307/09 (nie publ.) uznał natomiast, że spowodowanie śmierci osoby bliskiej może stanowić naruszenie dóbr osobistych członków rodziny zmarłego i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k. Roszczenia z art. 448 kc określił ustawodawca w ramach odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych. Co do podmiotowego zakresu zastosowania tego przepisu, uprawniony do dochodzenia roszczeń jest każdy pokrzywdzony wskutek naruszenia jego dobra osobistego. Zdaniem Sądu - słusznie podniósł pełnomocnik powódki, że zgodnie z uzasadnieniem uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 r. osoba dochodząca zadośćuczynienia za spowodowanie śmierci osoby najbliższej nie jest poszkodowana jedynie pośrednio, gdyż nie może by kwestionowane, że ten sam czyn niedozwolony może wyrządzać krzywdę różnym osobom. Źródłem krzywdy jest czyn niedozwolony, którego następstwem jest śmierć. Krzywdą wyrządzoną zmarłemu jest utrata życia, dla osób mu bliskich zaś jest naruszenie dobra osobistego poprzez zerwanie więzi emocjonalnej, szczególnie bliskiej w relacjach

Sygn. akt II Ca 138/13

rodziny. Zatem osoba dochodząca ochrony na podstawie art. 448 kc może być poszkodowana bezpośrednio i dochodzić naprawienia własnej krzywdy, doznanej poprzez naruszenie jej własnego dobra osobistego. Co do ciężaru dowodu judykatura stoi na stanowisku, iż pokrzywdzony żądający na podstawie art. 448 kc kompensaty krzywdy nie musi dowodzić bezprawności naruszenia dobra osobistego. Wobec brzmienia art. 24 § 1 kc to ewentualnie adresat roszczeń musiałby dowieść braku bezprawności naruszeń . Natomiast na pokrzywdzonym spoczywa ciężar dowodu winy, chociażby w najlżejszej postaci, ponieważ przesłanką zasądzenia zadośćuczynienia pieniężnego za naruszenie dóbr osobistych jest krzywda wyrządzona z winy umyślnej lub nieumyślnej. Kompensacie podlega doznana krzywda, a więc w szczególności cierpienie, ból i poczucie osamotnienia po śmierci najbliższego członka rodziny. Zadośćuczynienie za krzywdę ma rekompensować szkodę niemajątkową. Istotę szkody niemajątkowej wiąże się z naruszeniem czysto subiektywnych przeżyć człowieka. Krzywda moralna zaś to pewnego rodzaju uszczerbek

dotykający subiektywnej sfery osobowości człowieka, którą jednak nie są objęte przeżycia poszkodowanego będące refleksem doznanej szkody majątkowej. Zobowiązany do naprawienia szkody na podstawie art. 448 kc w zw z art. 24 kc jest podmiot, który według reguł określonych dla danego zdarzenia szkodzącego ponosi odpowiedzialność deliktową za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia, a w konsekwencji śmierć bezpośrednio poszkodowanego. Uwzględniając powyższe, Sąd uznał, że powódka wykazała zasadność swoich roszczeń dochodzonych na podstawie art. 448 kc w zw z art. 24 kc. H. B. (1) znajduje się w kręgu osób uprawnionych do wystąpienia z takimi żądaniem, strona pozwana zaś jest właściwym adresatem żądań, ponieważ jako ubezpieczyciel ponosi odpowiedzialność za skutki wypadku zaistniałego w dniu 9 maja 2007 r. Powołując orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sąd wskazał, że podstawową przesłanką warunkującą domaganie się zadośćuczynienia jest doznanie szkody niemajątkowej (krzywdy). Krzywda ta utożsamiana jest z negatywnymi przeżyciami w sferze psychicznej jednostki i musi być konsekwencją naruszenia dóbr osobistych, a nie majątkowych. W przypadku szkody niemajątkowej chodzi przede wszystkim o cierpienia psychiczne. Inaczej mówiąc, jest to szkoda niemajątkowa, która objawia się przede wszystkim w dotkliwych ujemnych przeżyciach psychicznych, bólu, żalu, poczucia straty, osamotnienia, braku oparcia otrzymywanego dotychczas od bliskiej osoby. W sytuacjach, gdy zaburzenia emocjonalne osób po stracie osoby najbliższej nie doprowadziły do zaburzeń psychicznych, które wymagałyby interwencji medycznej (np. konieczności podjęcia terapii), krzywda ta z trudem poddaje się obiektywizacji, a tym samym racjonalnej ocenie. Można jednak sformułować pogląd, że w przypadku najbliższych członków (matki, męża, dzieci czy wnuków, rodzeństwa) normalnie funkcjonującej rodziny - takie przeżycia psychiczne będą typowe, a istnienie takiej krzywdy ma charakter oczywisty, notoryjny i jest wręcz objęte domniemaniem faktycznym. Sąd zważył jednak, że w tym konkretnym przypadku nie mamy do czynienia z normalnie funkcjonującą rodziną, wyznającą ogólnie przyjęte standardy zachowania i więzi. Powódka wielokrotnie podkreślała (zarówno w toku postępowania sądowego, jak i podczas korespondencji z ubezpieczycielem), że ona i jej zmarły brat byli dla siebie prawdziwym oparciem zarówno w relacjach rodzinnych, jak i „zewnątrznych” poza kręgiem rodziny. Oboje pochodzili z rodziny alkoholików, gdzie ani na rodziców, ani młodszego brata nie mogli liczyć w trudnych sytuacjach życiowych. Zdaniem Sądu, w rozważaniach w dalszym planie należy rozpatrywać fakt, że powódka i jej zmarły brat w chwili tragicznego zdarzenia byli osobami pełnoletnimi i mieszkającymi w innych miejscowościach, skoro posiadali ze sobą stały, bliski kontakt i byli w bliższych relacjach niż mieszkający w tym samym mieście matka i drugi z braci powódki. Wprawdzie u H. B. (1) biegły stwierdził, że nagła śmierć brata wywołała u niej zespół przeżyć psychicznych charakterystycznych dla naturalnej reakcji na krytyczne wydarzenie jakim jest śmierć (szok, ból, smutek, bezsilność, poczucie przytłoczenia, pogrążenia, osamotnienia) oraz że powódka przeżyła żalobę w sposób niepowikłany, nie wymagała ona pomocy psychologicznej, jednakże obraz płaczącej powódki, przywołującej wspomnienia tragicznych wydarzeń na Sali sądowej, a także opis relacji w jej rodzinie, w tym żal po śmierci brata, brak oparcia otrzymywanego dotychczas od bliskiej osoby, dał Sądowi powód do zrewidowania oceny stanu psychicznego powódki dokonanej przez biegłego. W trakcie zeznań powódka dała się poznać jako osoba racjonalna, twardo stąpająca po ziemi, z wysokim poczuciem obowiązku, a jednocześnie osamotniona po śmierci najbliższej jej osoby, bez należnego wsparcia od pozostałych osób w rodzinie. Nie chodzi przy tym o fakt, że powódka nie posiada własnej rodziny (w znaczeniu dzieci i męża), ponieważ w tym zakresie jej życia wydawała się ona pogodzona z losem. To śmierć brata wywołała na powódce większy szok, niż gdyby taki tragiczny fakt miał dotyczyć każdego innego członka jej rodziny. Sąd wskazał przy tym, że w prawie polskim roszczenia z powodu śmierci osoby bliskiej wynikają z przepisów szczególnych. Przepis art. 446 kc będący podstawą

Sygn. akt II Ca 138/13

tych roszczeń nie stanowi samodzielnej podstawy, co oznacza, że aby osoba uprawniona mogła wystąpić z roszczeniem o zadośćuczynienie, konieczne jest spełnienie pozostałych przesłanek odpowiedzialności. Konsekwencją powyższego jest to, że roszczenia z art. 446 kc obejmują przypadki wyrządzenia szkody zarówno z winy sprawcy, jak i w innych wypadkach (gdy odpowiedzialność sprawcy oparta jest na zasadzie ryzyka czy słuszności). Konieczne jest zatem spełnienie następujących przesłanek, od których uzależnia się zasądzenie tego roszczenia. Przede wszystkim śmierć poszkodowanego, ale jedynie w następstwie uszkodzenia ciała czy rozstroju zdrowia. Konieczne jest również zaistnienie krzywdy moralnej, którą są cierpienia, ale na gruncie tego przepisu nie muszą być kwalifikowane w kategoriach rozstroju zdrowia. Sąd zważył także, że wysokości zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową nie da się tak

skrupulatnie określić, jak przy wynagradzaniu szkody majątkowej. Niemniej jednak kwota zadośćuczynienia winna być tak oznaczona, by uwzględniała panujące stosunki społeczno - ekonomiczne w oparciu o kryteria doświadczenia i kolidujące ze sobą w danej sprawie interesy - bez aspiracji zapłaty jakiejś ceny cierpienia. Nie jest natomiast wystarczające wykazanie takich następstw w sferze psychicznej poszkodowanego, które zazwyczaj łączą się ze śmiercią osoby bliskiej: uczucie smutku, przygnębienia, żalu i innych negatywnych emocji. Kompensata majątkowa ma na celu przezwyciężenie przykrych doznań. Służyć temu ma nie tylko udzielenie pokrzywdzonemu należytej satysfakcji moralnej w postaci uznania jego krzywdy wyrokiem sądu, ale także zobowiązanie do świadczenia pieniężnego, które umożliwi pełniejsze zaspokojenie potrzeb i pragnień pokrzywdzonego lub wesprze realizację wskazanego przez niego celu społecznego. Przy oznaczeniu zakresu wyrządzonej krzywdy za konieczne uważa się uwzględnienie: rodzaju naruszonego dobra, zakresu (natężenie i czas trwania) naruszenia, trwałości skutków naruszenia i stopnia ich uciążliwości, a także stopnia winy sprawcy i jego zachowania po dokonaniu naruszenia. Okoliczności indywidualne, związane z pokrzywdzonym, powinny zostać uwzględnione przy zastosowaniu zobiektywizowanych kryteriów oceny (np. sytuacja rodzinna - osoba samotna, jedno dziecko, rodzina wielodzietna, czy wiek pokrzywdzonego - młody, dojrzały, starszy). Przy określaniu wysokości zadośćuczynienia znajomość poziomu życia pokrzywdzonego i społeczeństwa powinna służyć ustaleniu zakresu potrzeb i pragnień pokrzywdzonego, których kompensata sprawi mu satysfakcję. Nie ma natomiast żadnych szczególnych podstaw do miarkowania zadośćuczynienia, a za "odpowiednią sumę" należy uznać świadczenie odpowiadające wielkości wyrządzonej krzywdy. Zasadzając od pozwanego na rzecz powódki kwotę 30.000 zł tytułem zadośćuczynienia pieniężnego na podstawie art. 448 kc w zw. z art. 24 kc, Sąd uznał, że taka kwota będzie sumą odpowiednią za doznaną przez nią krzywdę i przy ustalaniu takiej kwoty kierował się wyżej wskazanymi dyrektywami wynikającymi z orzecznictwa sądowego oraz wziął pod uwagę ustalenia w stanie faktycznym oraz opisany stan psychiczny zdiagnozowany przez biegłego sądowego, przy uwzględnieniu własnych obserwacji zachowania powódki na Sali sądowej. O odsetkach Sąd orzekł w oparciu o art. 481 § 1 kc., zgodnie z którym jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Odsetki zostały orzeczone od dnia decyzji odmownej ubezpieczyciela w kwestii przyznania zadośćuczynienia za śmierć H. B. (2). O kosztach procesu orzeczono w oparciu o art 98 § 1 i 3 kpc i art.99 kpc.

W apelacji od powyższego wyroku strona pozwana, wnosząc o jego zmianę przez oddalenie powództwa, ewentualnie o uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania, zarzuciła:

1. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 448 kc w zw. z art. 24 § 1 kc przez ich niewłaściwe zastosowanie i uwzględnienie roszczenia bez podstawy prawnej, ponieważ jedyną podstawę roszczeń dla najbliższych członków rodziny zmarłego przed 3 sierpnia 2008 r. stanowił art. 446 § 3 kc,
2. naruszenie prawa materialnego, tj. art.805 kc i art. 822 kc w zw. z art. 34 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczeń Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124, poz. 1152 ze zm.) przez przyjęcie, że strona pozwana na podstawie umowy ubezpieczenia i w ramach odpowiedzialności za sprawcę wypadku komunikacyjnego ponosi odpowiedzialność wobec najbliższych członków rodziny poszkodowanego, także za naruszenie przez sprawcę wypadku dobra osobistego osób bliskich zmarłego w postaci zerwania więzi rodzinnej,
3. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 445 § 1 kc w zw. z art. 444 § 1 kc i uwzględnienie roszczenia o zadośćuczynienie, uznając, że naprawieniu w ten sposób podlega szkoda majątkowa /krzywda powódki/, podczas gdy jedyną

Sygn. akt II Ca 138/13

przesłanką zasądzenia zadośćuczynienia jest rozstrój zdrowia spowodowany

przeżyciami związanymi ze śmiercią osoby bliskiej,

4. naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 kpc, polegające na pominięciu obiektywnego dowodu z opinii biegłego i oparcie rozstrzygnięcia na własnym uznaniu i przekonaniu Sądu, mimo że ze względu na charakter sprawy stanowisko biegłego psychologa było niezbędne i decydujące.

Sąd Okręgowy zważył:

Apelacja nie podlegała uwzględnieniu. Sąd I instancji poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne, korespondujące z przeprowadzonymi w toku postępowania dowodami. Ustalenia te Sąd Okręgowy przyjął za swoje, czyniąc je podstawą orzekania w postępowaniu apelacyjnym. Również argumentacja jurydyczna, która legła u podstaw zaskarżonego wyroku jest trafna i zasługuje na akceptację.

Przechodząc do oceny wniesionej apelacji, należy stwierdzić, że zarzuty w niej podniesione nie są zasadne. Sąd Rejonowy orzekając w niniejszej sprawie miał bowiem na uwadze utrwalone i akceptowane przez Sąd Okręgowy orzecznictwo Sądu Najwyższego, z którego jednoznacznie wynika, że najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 kc w zw. z art. 24 § 1 kc zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008r. Takiemu zapatrywaniu dał wyraz również ustawodawca dokonując w 2008r zmiany przepisu art. 446 kc i w § 4 tegoż przepisu wprost przewidział możliwość przyznania najbliższym członkom rodziny zadośćuczynienia za krzywdę w wypadku śmierci będącej następstwem deliktu. Powoływanie się więc przez stronę skarżącą na fakt, że w chwili zaistnienia zdarzenia w niniejszej sprawie nie było odpowiednika przepisu art. 446 § 4 kc nie mogło odnieść skutku.

Nie można się także zgodzić z twierdzeniem strony pozwanej, iż Sąd Rejonowy orzekając w przedmiotowej sprawie dopuścił się naruszenia przepisów art. 805 i 822 kc w zw. z art. 34 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych. Jak to bowiem wynika z orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego możliwości zastosowania przepisu art. 448 kc w zw. z art. 24 § 1 kc do zdarzeń, które miały miejsce przed 3 sierpnia 2008 r, w sprawach tych stronami pozwanymi byli ubezpieczyciele, a ich odpowiedzialność

nie była kwestionowana, gdyż w ramach zawartej umowy ubezpieczenia, to właśnie ubezpieczyciel przejmuje odpowiedzialność cywilną sprawcy.

W ocenie Sądu Okręgowego z przyczyn wskazanych wyżej nie można zaakceptować poglądu skarżącej, że jedyną przesłanką do zasądzenia zadośćuczynienia jest rozstrój zdrowia spowodowany przeżyciami związanymi ze śmiercią osoby bliskiej. Przedmiotem ochrony wynikającej z art. 448 kc w zw. z art. 24 § 1 kc są bowiem wartości niematerialne jakimi są m.in. dobra osobiste / w przedmiotowej sprawie naruszone dobro to utrata więzi rodzinnej powódki z bratem /. Oczywiście zaś jest, że śmierć tak bliskiej osoby wywołuje u najbliższych poczucie krzywdy czy osamotnienia. U powódki tego rodzaju odczucia mogły być szczególnie dotkliwe, gdyż brat był jedyną osobą z rodziny, na którą mogła liczyć i która rzeczywiście ją wspierała. Już więc te okoliczności były wystarczającą podstawą do zasądzenia zadośćuczynienia. Nawet jeśli na skutek śmierci brata u powódki nie doszło do powstania zaburzeń natury psychologicznej czy psychicznej, nie wyklucza to - w ocenie Sądu Okręgowego - możliwości przyznania jej zadośćuczynienia, gdyż jak to słusznie podkreślił Sąd Rejonowy, H. B. (1) jako osoba samotna, pochodząca z rodziny dotkniętej problemem alkoholizmu, była z bratem szczególnie związana, z tych też względów występowanie u niej wzmożonego poczucia krzywdy i osamotnienia wydaje się oczywiste.

Mając więc na uwadze powyższe okoliczności Sąd Okręgowy oddalił apelację jako bezzasadną- art. 385 kc.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego wydano w oparciu o przepis art. 98 § 1 kc w zw. z art. 391 § 1 kc.